

PUNITIVNOST STUDENATA VISOKE POLICIJSKE ŠKOLE

Izvorni naučni rad

Irma KOVČO VUKADIN
Mirjana KONDOR-LANGER
Vladimira ŽAKMAN-BAN

Sažetak

Inspiracija za rad i problem(i) koji se radom oslovljava(ju): Punitivnost je koncept koji se istražuje u okviru kriminologije u posljednjih nekoliko desetljeća. Obzirom na nedovoljnu teoretsku određenost, punitivnost se uglavnom shvaća kao tendencija preferiranja retributivnih sankcija u politici suzbijanja kriminaliteta. Istraživanja punitivnosti su uglavnom provedena u općoj i studentskoj populaciji. Istraživanja provedena u studentskoj populaciji često nalaze razlike između studenata tzv. *criminal justice* studijskih programa (studijski programi koji obrazuju buduće stručnjake nepravničke profesije za rad u kazneno-pravnom sustavu) i ostalih studijskih programa koji svjedoče o većoj punitivnosti studenata tzv. *criminal justice* studijskih programa. Znatno manji broj istraživanja se bavi obilježjima punitivnosti studenata tzv. *criminal justice* programa što je osnovna ideja ovog rada.

Ciljevi rada (naučni i/ili društveni): Cilj rada je stjecanje uvida u punitivnost studenata Visoke policijske škole kao studenata iz područja kaznenog pravosuđa te utvrđivanje postojanja razlika u punitivnosti obzirom na spol, dob, političku orijentaciju i važnost religije za sudionike.

Metodologija/dizajn: Tijekom akademske godine 2014./15. provedeno je anketiranje studenata Visoke policijske škole tijekom nastave (N= 141). Korištene su tri mjere punitivnosti: 1. stav o primjerenom kažnjavanju različitih kaznenih djela, 2. podržavanje smrtne kazne i 3. podržavanje zaoštavanja kažnjavanja kao učinkovite prevencije kriminaliteta.

Ograničenja rada/istraživanja: Ograničenje istraživanja odnosi se na mogućnost generalizacije rezultata.

Rezultati/generalni zaključak: Kod prve mjere punitivnosti, utvrđeno je postojanje statistički značajnih razlika u težini predviđenih sankcija između muškaraca i žena u tri od ukupno 15 analiziranih kaznenih djela. Povezanost težine predviđenih sankcija sa dobi sudionika je utvrđena kod osam od 15 analiziranih kaznenih djela, sa političkom orijentacijom kod dva analizirana kaznena djela, a sa važnošću religije kod šest kaznenih djela. Smrtnu kaznu podržava polovica sudionika, nisu utvrđene razlike u

odnosu na spol, dob, političku orijentaciju sudionika i važnost religije. Polovica sudionika se uglavnom slaže s tvrdnjom da je zaoštavanje kažnjavanja primjereno i učinkovito sredstvo za sprječavanje kriminaliteta. Nisu utvrđene razlike u odnosu na spol, dob, političku orijentaciju sudionika te važnost religije.

Opravljanost istraživanja/rada: Dobiveni rezultati ukazuju na postojanje razlika u određenim mjerama punitivnosti. Rad daje doprinos diskusiji o operacionalizaciji koncepta punitivnosti.

Ključne riječi

punitivnost, spol, dob, politička orijentacija, religija, studenti, policija

UVOD

Punitivnost je koncept koji je u proteklih nekoliko desetljeća izazivao pažnju kriminologa, dominantno na području SAD-a, a u posljednjih nekoliko desetljeća i u drugim svjetskim regijama i državama. Svojevrсна popularnost ovog koncepta proizlazi iz njegove političke iskoristivosti u području kaznenog pravosuđa. Politika suzbijanja kriminaliteta bi trebala biti relativno komplementarna stavovima javnosti o primjerenim oblicima suzbijanja i reagiranja na kriminalitet jer u suprotnom građani iskazuju nepovjerenje prema državnim institucijama. U političkom smislu to uglavnom znači svojevrсно „povlađivanje“ građanima u smislu odgovaranja na njihova traženja bolje zaštite (što uglavnom podrazumijeva represivnije odgovore na kriminalitet) u kontekstu održavanja ili zadobivanja podrške građana. Ovakva motivacija za izmjene pravnih normi u području kaznenog prava je primjetna u mnogim državama i izaziva zabrinutost stručnjaka u ovom području jer nije utemeljena na stručnim i znanstvenim analizama i predstavlja parcijalne pokušaje „smirivanja“ javnosti, odnosno „očuvanja“ biračkog tijela.

Pregled aktualnih međunarodnih spoznaja o punitivnosti upućuje na zaključak kako je pomalo paradoksalno da usprkos brojnim provedenim istraživanjima ne postoji slaganje znanstvenika oko razumijevanja koncepta i posljedično njegove istraživačke operacionalizacije. Tako gotovo svi autori koji objavljuju radove iz ovog područja u uvodnim dijelovima radova konstatiraju kako je koncept nedovoljno teorijski objašnjen, kako je multidimenzionalan te kako postoje problemi s njegovom operacionalizacijom. To je vjerojatno i razlog nepodudarnosti rezultata istraživanja u odnosu na značajne korelate ili prediktore punitivnosti.

U objavljenim radovima s ovog područja se zapravo vrlo rijetko nalaze same definicije pojma – uglavnom se autori zadovoljavaju uvodnom konstatacijom kako ne postoji suglasje u definiranju pojma i prezentiraju vlastitu istraživačku operacionalizaciju. Kury, Kania i Obergfell-Fuchs (2004, str. 52) o punitivnosti govore kao o „stavovima prema kažnjavanju“, Adriaenssen i Aertsen (2015, str. 104) ga definiraju kao „stav prema ciljevima kažnjavanja, specifičnim oblicima kaznenih sankcija, intenzitetu kaznenih sankcija i specifičnim politikama sankcioniranja“. Courtright i Mackey (2004, str. 317) navode kako je punitivnost „stav prema sankcioniranju i kažnjavanju koji uključuje retribuciju, zatvaranje i nedostatak brige za počinitelja“. Maruna i King

(2009) navode kako bi se u preciznijem smislu riječi, punitivnost mogla smatrati podržavanjem oštrijih kaznenih sankcija i kaznenih politika neovisno o cilju ovih aktivnosti. „Oštrije“ sankcije uključuju povećanje broja sankcioniranih počinitelja kaznenih djela (što se iščitava iz podrške tvrdnji da se veliki broj počinitelja „izvuče“), povećanje intenziteta kažnjavanja (koje je razvidno iz podrške tvrdnji da je kazna zatvora preblaga sankcija) te povećanja trajanja kaznene sankcije (razvidno iz podrške dugotrajnim kaznama zatvora i doživotnom zatvoru).

Kury i sur. (2004) smatraju kako se može razlikovati nekoliko dimenzija punitivnosti. Prva dimenzija koju ovu autori elaboriraju je mikro makro razina. Tako navode da se na individualnoj (mikro perspektiva) punitivnost može shvatiti kao „kažnjavajući mentalitet“ (*penal mentality*) ili potreba za kažnjavanjem. Na toj razini su značajna istraživanja korelata i odrednica punitivnosti poput stavova, vrijednosti i pretpostavki. Osim na individualnoj, punitivnost se može promatrati na nad-individualnoj razini (makro perspektiva) u odnosu na cijelu populaciju. Ova dimenzija punitivnosti se, prema ovim autorima, pojavljuje u socijalnom diskursu i može se pratiti posebice u medijima. Sljedeća dimenzija koju ovi autori opisuju odnosi se na kaznenu legislativu kao ishod političkog diskursa koju nazivaju političkom punitivnošću. Ova legislativa se odnosi na različita područja – uvođenje novih inkriminacija, povećanje gornjih granica kažnjavanja (duljina sankcija za pojedina kaznena djela), produljenje gornjih granica za pritvor, promjenu prioriteta u području izvršenja kazne zatvora sa rehabilitacijskog ka represivnom pristupu i slično. Osim političke, punitivnost se može promatrati i iz primijenjene perspektive, tj. iz sudske perspektive (sudska punitivnost) koja se odnosi na donošenje konkretnih odluka o sankcijama kao i odluka o uvjetnom otpustu.

Temeljem prethodno navedenog je jasno da svakom istraživaču punitivnost može značiti različiti sadržaj. Upravo zbog toga postoje i vrlo različiti metodološki pristupi u istraživanju punitivnosti. Pregled provedenih istraživanja na temu punitivnosti pokazuje kako postoje vrlo različite operacionalizacije samog koncepta koje se uglavnom fokusiraju na određenu dimenziju koja se istražuje. U smislu detaljnosti operacionalizacije konstrukta se može govoriti o kontinuumu na čijem se jednom kraju nalaze vrlo generalne operacionalizacije koje su vrlo često predmet kritike (npr. procjenjivanje punitivnosti određene populacije pitanjem podržavanja smrtno kazne. Ovakva mjera punitivnosti se posebno kritizira kada se primjenjuje u državama koje nemaju smrtnu kaznu kao opciju kažnjavanja). Na drugom kraju se nalaze razvijene skale mjerenja određenih dimenzija punitivnosti.

Adriaenssen i Aertson (2015) navode kako je, u smislu metodoloških pristupa, najzastupljenija kvantitativna istraživačka tradicija koja u ovom području provocira dosta pitanja. Temeljno pitanje odnosi se na rijetku reprezentativnost uzoraka na kojima se provode istraživanja što onemogućava generalizaciju rezultata. Pregled provedenih istraživanja ukazuje na studentsku populaciju kao najčešće analiziran prigodni uzorak pa je opravdano postavljenje pitanja koliko se rezultati na ovoj populaciji mogu generalizirati za opću populaciju. I u smislu dizajna instrumenata su se pojavljivala brojna pitanja, posebice u odnosu na specifičnost postavljenih pitanja i mogućnost donošenja zaključaka na temelju dobivenih odgovora (Kugler i sur., 2013) te na pitanje pozicioniranja specifičnog pitanja u kontekstu drugih pitanja u upitniku. Iz tih razloga su se počele koristiti konkretnije varijable (predložene sankcije za konkretna kaznena djela), skale te tzv. vinjete (kratak opis počinjenog kaznenog djela sa osnovnim informacijama o počinitelju i žrtvi) (npr. Chen i Einat, 2015a; Kugler i sur., 2013; Tajalli, De Soto i Doozier, 2013).

Kvalitativni pristup se znatno rjeđe koristi u istraživanjima punitivnosti – znatno manji broj istraživača je koristio npr. fokus grupe u prikupljanju detaljnih informacija o punitivnosti sudionika istraživanja (Adriaenssen i Aertsen, 2015). Osnovni problem kod ovog pristupa je mogućnost generalizacije rezultata, no ono što predstavlja moguću prednost kvalitativnog pristupa je upravo činjenica slabog razumijevanja koncepta pa kvalitativni pristup može dati značajne rezultate upravo u smislu boljeg razumijevanja temeljnog konstrukta ili njegovih specifičnih dimenzija (Adriaenssen i Aertsen, 2015). Kury i Obergfell-Fuchs (2008) su koristili usmeni intervju i naglašavaju značaj izbora metode istraživanja obzirom da su usporedbom rezultata usmenog intervjua i kvantitativnog pristupa (korištenja upitnika) došli do rezultata kako je razina punitivnosti znatno niža u slučaju korištenja usmenog intervjua nego klasičnog upitnika. Neki autori (Verfaillie, 2012; prema Adriaenssen i Aertsen, 2015) se zalažu za etnografski pristup koji dozvoljava istraživaču da analizira proces oblikovanja mišljenja, dok neki koriste metodu slučaja (Mitchell, 1998; Nicholls, Mitchell, Simpson, Webster i Hester, 2012) – ispitanicima se prezentira slučaj i zatraži od njih da izreknu primjerenu sankciju. Adriaenssen i Aertsen (2015) navode i tzv. hibridnu metodu koja predstavlja kombinaciju kvalitativne fokus grupe i kvantitativnog reprezentativnog istraživanja.

Iz svega navedenog je razvidno kako primjena različitih metoda i operacionalizacija mjerenja punitivnosti može dati drugačije rezultate. Obzirom da, prema spoznajama autorica, ne postoje studije koje su provjeravale punitivnost primjenom različitih operacionalizacija unutar istog metodološkog pristupa, ovaj rad predstavlja doprinos u davanju odgovora na pitanje kakve rezultate o punitivnosti dobivamo korištenjem različitih operacionalizacija punitivnosti. Specifični ciljevi ovog rada su: 1. utvrditi razinu punitivnosti studenata Visoke policijske škole kroz 3 mjere punitivnosti, 2. utvrditi socio-demografske i osobne korelate punitivnosti studenata Visoke policijske škole kroz 3 mjere punitivnosti, 3. usporediti rezultate u odnosu na korištene mjere punitivnosti.

KORELATI PUNITIVNOSTI - PREGLED LITERATURE

Punitivnost (u bilo kojim operacionalizacijama) sada predstavlja trajniji interes istraživača što je rezultiralo u priličnom korpusu spoznaja o različitim korelatima punitivnosti koje Adriaenssen i Aertsen (2015) sistematiziraju u sljedećih 5 skupina:

1. Socio-demografski: spol, dob, rasa, obrazovanje
2. Osobne vrijednosti: politička ideologija, religija, uvjerenje u pravičnost svijeta
3. Viktimizacijsko iskustvo
4. Emocije: strah od kriminaliteta
5. Znanje (informiranost) o kriminalitetu.

Obzirom da bi prikazivanje svih korelata znatno premašilo potrebe ovog rada, u nastavku poglavlja se prikazuju aktualne spoznaje za one korelate koji su predmet analize ovog istraživanja, a to su spol, dob, politička ideologija i religioznost. Za razliku od uobičajenog načina navođenja rezultata provedenih istraživanja, osobita pozornost u prikazima posvećuje se uzorku sudionika i operacionalizaciji punitivnosti kao potvrda prethodno navedenih razlika u operacionalizaciji punitivnosti. Ti podaci se navode kod prvog spominjanja istraživanja.

Spol

Analiza punitivnosti prema spolu ispitanika pokazuje različite rezultate – neki autori pronalaze razlike (i tu postoje razlike u smjeru razlika – neki autori nalaze veću punitivnost muškaraca, dok drugi nalaze veću punitivnost žena), a neki autori ne nalaze postojanje statistički značajnih razlika u punitivnosti u odnosu na spol ispitanika. Tim redoslijedom su prikazani rezultati istraživanja.

Nikolić Ristanović, Diminrijević i Stevković (2008) su na uzorku 360 studenata beogradskog Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju primjenom iste mjere punitivnosti našli kako žene češće od muškaraca odabiru restorativne oblike društvene reakcije, kako se znatno češće od muškaraca zalažu za ne kažnjavanje prekida trudnoće, dok u podržavanju smrtne kazne nisu pronađene razlike između studenata i studentica.

Kury, Meško, Mitar i Fields (2009) su istraživali stavove slovenskih policijskih službenika prema kažnjavanju (N=965). Punitivnost je operacionalizirana pitanjem o prikladnoj društvenoj reakciji na ponuđenih 19 kaznenih djela i prekršaja. Ponuđeno je 8 mogućih reakcija 1. nema potrebe za društvenom reakcijom do 8. kazna zatvora. Rezultati pokazuju kako žene predlažu lakše sankcije za određena kaznena djela od muškaraca.

O'Connor Shelly, Waid i Dobbs (2011) su na uzorku 1.069 studenata triju sveučilišnih kampusa na tri različita geografska područja analizirali punitivnost studenata. Kao mjera punitivnosti je korištena skala od 11 tvrdnji o različitim mjerama suzbijanja kriminaliteta (primjer čestice: korištenje smrtne kazne za maloljetnike koji počine ubojstvo) u odnosu na koje su ispitanici trebali izraziti stupanj podrške na ljestvici od 10 kategorija. Analiza podataka za kompletan uzorak pokazuje da su žene manje punitivne od muškaraca.

Chen i Einat (2015a) su proveli istraživanje na uzorku izraelskih policijskih i zatvorskih službenika (N=206), studenata preddiplomske razine kriminologije (uvjet za upis je 7 godina radnog iskustva). Zatvorski službenici su bili stariji od policijskih službenika i među njima je bilo znatno manje žena nego kod policijskih službenika. Kao mjera punitivnosti je korištena skala punitivnih stavova (Courtrights i Mackey, 2004) – skala se sastoji od 15 tvrdnji, a od ispitanika se traži izražavanje stupnja slaganja na ljestvici od 6 kategorija odgovora. Autori navode kako je spol jedina socio-demografska varijabla za koju je utvrđena statistička povezanost s punitivnim stavovima. Rezultati ukazuju na veću punitivnost policijskih službenika od zatvorskih službenika. Kao jedno od mogućih objašnjenja ovakvog rezultata autori navode tvrdnje Gilligan (1982) prema kojoj muškarci i žene koriste različito moralno rezoniranje – muškarci temelje svoje odluke o ispravnosti nečega (*right and wrong*) na „etici pravde“, dok žene svoje moralne odluke temelje na osjetljivosti na potrebe drugih i pretpostavci odgovornosti za brigu (skrb). Ova „etika skrbi“ koja je karakteristična za žene, je prediktivna za veću podršku počiniteljima kaznenih djela u odnosu na kažnjavanje počinitelja kaznenih djela. Kao drugo moguće objašnjenje, autori navode rodne razlike u socijalizacijskim iskustvima jer su, prema shvaćanjima određenih autora, rodne razlike prije socijalno konstruirane nego što su suštinske karakteristike određenog spola.

Chen i Einat (2015b) su proveli istraživanje na uzorku 477 studenata studijskih programa kriminologije i *criminal justice* sa tri sveučilišta u Izraelu. Kao mjera punitivnosti je korištena skala punitivnih stavova (Courtrights i Mackey, 2004) – skala se sastoji od 15 tvrdnji, a od ispitanika se traži izražavanje stupnja slaganja na ljestvici od 6 kategorija odgovora. Autori nalaze kako su muškarci punitivniji od žena.

Cohn, Barkan i Halteman (1991) su analizirali punitivnost na uzorku opće populacije (N=1413) u SAD-u (korišteni su podaci opće socijalne studije). Kao mjera punitivnosti korišteno je jedno pitanje (Jesu li sudovi prestrogi prema počiniteljima kaznenih djela?) u odnosu na koje su ispitanici izražavali stupanj slaganja na ljestvici od tri ponuđena odgovora. Rezultati za cijeli uzorak govore o nešto većoj punitivnosti žena.

Tsoudis (2000) je analizirala stavove o kažnjavanju studenata srednje-zapadnog sveučilišta u SAD-u (N=200). Kao mjeru punitivnosti koristila je tri pitanja (preventivna uloga smrtne kazne, uvođenje bičevanja kao sankcije u SAD, počinitelji kaznenih djela trebaju patiti) u odnosu na koja su studenti izražavali svoje slaganje na ljestvici od 11 kategorija. Dobiveni rezultati pokazuju kako studentice podržavaju strože kažnjavanje.

King i Maruna (2009) su analizirali korelate punitivnosti na uzorku britanskih građana (N=940). Punitivnost su operacionalizirali kao osobnu razinu podržavanja oštrijeg sankcioniranja i/ili politike suzbijanja kriminaliteta s naglaskom na povećanje broja osoba koje treba kazniti, te težini i duljini sankcija. Autori navode kako su instrument razvili temeljem postojećih pitanja i skala punitivnosti, no kako njihov instrument ne predstavlja nijednu već korištenu kombinaciju pitanja ili skalu. Ispitanici su zatraženi da iskažu stupanj slaganja sa osam ponuđenih tvrdnji na Likertovoj ljestvici od šest kategorija, a rezultat je korišten kao ukupan rezultat na skali. Rezultati su pokazali kako spol nije prediktivan u objašnjenju punitivnosti.

Falco i Martin (2012) su analizirali stavove prema kažnjavanju na uzorku 519 studenata preddiplomske razine na jednom sveučilištu u sjeveroistočnom dijelu SAD-a. Kao mjeru punitivnosti, koristili su skalu punitivnosti koju su razvili Mackey i Cuortright (2000), a koja se sastoji od 15 čestica u odnosu na koje ispitanici iskazuju stupanj slaganja. Njihovi rezultati ne ukazuju na statistički značajan utjecaj spola na punitivnost studenata.

Tajalli, De Soto i Dozier (2013) su proveli istraživanje odrednica punitivnih stavova studenata dvaju sveučilišta u Texasu i dvaju sveučilišta u Wisconsinu prema počiniteljima kaznenih djela (N=2.273). Kao mjera punitivnosti korišteno je 6 scenarija koji predstavljaju različito česta kaznena djela (razbojništvo, silovanje, zlostava, provala, prodaja droge i konzumiranje droge). Ispitanici su zamoljeni da, nakon što pročitaju svaki scenarij, na skali od 1 (rehabilitacija) do 11 (retribucija) procijene primjerenu sankciju za počinitelja. Autori su pretpostavili da će žene biti manje punitivne od muškaraca, no nije utvrđena značajna veza spola i punitivnosti.

Dob

I kod dobi postoje oprečni rezultati. Najveći broj istraživanja ukazuje na pozitivnu korelaciju dobi i punitivnosti, premda postoji određeni broj istraživanja u kojima se nalazi negativna povezanost, a postoje i istraživanja u kojima nije utvrđena povezanost između dobi i punitivnosti.

Tako, primjerice, O'Cooner Shelley i sur. (2011) i Chen i Einat (2015b) nalaze kako su stariji studenti punitivniji od mlađih studenata. No, postoje i suprotni rezultati. Serrano-Maíllo i Kury (2008) su analizirali punitivnost na uzorku mlađe španjolske populacije (15 do 29 godina, N=1.433). Kao mjeru punitivnosti konstruirali su indeksnu varijablu koja je sadržavala dva pitanja: podržavanje smrtne kazne za teška kaznena djela i mišljenja o potrebi kažnjavanja konzumiranja droga. Rezultati su pokazali kako su mlađi ispitanici punitivniji od stariji ispitanika.

Također, postoje i istraživanja u kojima nije utvrđena povezanost između dobi i punitivnosti (Chen i Einat, 2015a; King i Maruna, 2009; O'Cooner Shelley i sur., 2011).

Politička orijentacija

Rezultati povezanosti političke orijentacije i punitivnosti su jednoznačni – sva istraživanja ukazuju na pozitivnu povezanost konzervativizma i punitivnosti (Falco i Martin, 2012; King i Maruna, 2009; O'Connor Sheley i sur., 2011; Tajalli i sur., 2013).

Religioznost

Kod pitanja povezanosti religioznosti i punitivnosti ne postoje jedinstveni rezultati što može odražavati različite operacionalizacije religioznosti. Tako King i Maruna (2009) nalaze negativnu povezanost između religioznosti/spiritualnosti i punitivnosti i kao moguće objašnjenje navode operacionalizaciju religioznosti. Oni su koristili pitanje koliko se osoba smatra religioznom/spiritualnom te smatraju da bi rezultati možda bili drugačiji da su koristili pitanje frekventnosti pohađanja vjerskih službi.

Za razliku od njih, O'Connor Shelly i sur. (2011) navode kako su religiozniji studenti znatno punitivniji od manje religioznih studenata (religioznost je mjerena kao uvjerenje o važnosti doslovnog tumačenja Biblije), dok Falco i Martin (2012) u svom istraživanju ne nalaze statistički značajan utjecaj religioznosti na punitivnost studenata.

METODE RADA

Uzorak

Podaci koji se koriste u ovom radu su dio međunarodnog istraživanja „Stavovi studenata o kriminalitetu, kažnjavanju u homoseksualnosti“ koje je provedeno u Hrvatskoj, Kaliforniji i Teksasu. Cilj istraživanja je bio utvrditi i usporediti stavove studenata – budućih stručnjaka u kaznom pravosuđu prema navedenim temama. Istraživanje je u Hrvatskoj provedeno na uzorku studenata prava, socijalnog rada, socijalne pedagogije i Visoke policijske škole. Za potrebe ovog rada koriste se podaci za uzorak studenata Visoke policijske škole.

Istraživanje je provedeno tijekom akademske godine 2014/15. na način da su studenti Visoke policijske škole anketirani u „papir olovka“ formatu. Za provođenje istraživanja je pribavljena suglasnost Etičkog povjerenstva Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Profesori koji realiziraju nastavu na različitim studijskim godinama zamoljeni su da na početku nastave dozvole anketarima da provedu anketiranje.

Visoka policijska škola u Zagrebu je jedina visokoškolska ustanova u Hrvatskoj koja izvodi preddiplomski i diplomski studij kriminalistike (stručni studij) koji dominantno upisuju policijski službenici (u istraživanju je sudjelovalo 61 % studenata preddiplomskog studija i 39 % studenata diplomskog studija, samo druge godine). Policijski službenici su odabrani za analizu punitivnosti jer se radi o osobama koje su zaposlenici Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske i (na određeni način, tj. u okviru radnog mjesta) sudjeluju u provođenju politike suzbijanja kriminaliteta. Za razliku od uzoraka drugih istraživanja u kojima postoji prilična heterogenost analiziranih uzoraka u odnosu na spoznaje o kriminalitetu (a što je jedan od ispitivanih korelata punitivnosti), ovakav uzorak predstavlja homogeniju populaciju u tom smislu. Opći podaci o sudionicima su prikazani u Tablici 1 iz koje je razvidno kako, ukupno gledano, žene čine jed-

nu četvrtinu uzorka¹), prosječne dobi od 30 godina. Većina ispitanika se definira umjerenog temeljnog političkog opredjeljenja (na skali liberalno – konzervativno), religija im ima prilično veliku ulogu u životu, no skoro nikada ne prisustvuju vjerskim obredima.

Tablica 1. Opća obilježja uzorka

	N		(N=141)
rod	141	M	73,8
		Ž	26,2
dob	139		M=30 (21-42) SD=4,70
godina studiranja	141	prva preddiplomska	29,1
		druga preddiplomska	22,7
		treća preddiplomska	9,2
		druga diplomatska	39,0
temeljno političko opredjeljenje/uvjerenje	140	ekstremno liberalna	1,4
		Liberalna	17,1
		umjereni liberalna	17,1
		Umjereni	40,7
		umjereni konzervativni	15,7
		Konzervativni	5,7
uloga religije u životu	141	uopće nema ulogu	3,5
		ne veliku ulogu	36,9
		prilično veliku ulogu	42,6
		veliku ulogu	17,0
prisustvovanje vjerskim službama		skoro nikada	44,4
		jednom mjesečno	28,9
		dva do tri puta mjesečno	12,6
		jednom tjedno	11,9

Instrument

Punitivnost se obično mjeri česticom podržavanja smrtne kazne, izborom kazne za određeno kazneno djelo te kreiranjem kompozitnih čestica. U ovom radu koristimo detaljniju operacionalizaciju punitivnosti, tj. punitivnost mjerimo kroz 3 načina. U pitanju punitivnosti u odnosu na specifična ponašanja/kaznena djela² od sudionika je zatraženo da se izjasne koja bi vrsta reakcije države bila najprimjerenija. Navedena su sljedeća ponašanja: 1. vožnja automobila pod utjecajem alkohola, 2. krađa vrijednosti do 2.000,00 kuna, 3. provala u kuću/stan, 4. tjelesni na-

¹ manja zastupljenost žena je razumljiva i reflektira generalno nižu zastupljenost žena u policiji – 2013. godine je u MUP-u RH bilo zaposleno 17,2 % policijskih službenica (Balgač, 2014).

² lista ponašanja obuhvaća kaznena djela definirana Kaznenim zakonom, ali i druga kažnjiva ponašanja definirana drugim zakonskim propisima (npr. vožnja automobila pod utjecajem alkohola) te ponašanja koja nisu kažnjiva (npr. prekid neželjene trudnoće - abortus).

pad koji je rezultirao neophodnom liječničkom pomoći, 5. krađa vrijednosti do 400,00 kuna, 6. konzumiranje heroina, 7. silovanje, 8. pomaganje u izvršenju samoubojstva, 9. nasilno otimanje ručne torbice, 10. krađa automobila, 11. ozljeđivanje nekoga nožem ili vatrenim oružjem, 12. udaranje vlastitog djeteta toliko da mu je potrebna liječnička pomoć, 13. udaranje homoseksualne osobe (zbog njene seksualne orijentacije) tako da joj je potrebna liječnička pomoć, 14. prisiljavanje supruge na spolni odnos (bračno silovanje) i 15. prekid neželjene trudnoće (abortus). Ponuđene opcije državne reakcije su rangirane od ne reagiranja države (1), preko blažih oblika reagiranja do dugotrajnog zatvora (9). Ova mjera punitivnosti predstavlja modificiranu operacionalizaciju punitivnosti koju su koristili Kury i Obergfell-Fuchs (2008b) u Njemačkoj.

Druga korištena mjera punitivnosti je stav prema smrtnoj kazni. Sudionici su pitani podržavaju li smrtnu kaznu i za koja kaznena djela.

Kao treća mjera punitivnosti je korištena čestica o stavovima o strožem kažnjavanju kao učinkovitom sredstvu sprječavanja kriminaliteta.

Od nezavisnih varijabli se koriste spol, dob, politička orijentacija (1. ekstremno liberalna – 7. ekstremno konzervativna) i uloga religije u životu (1. uopće nema ulogu – 4. velika uloga).

Osim deskriptivne statistike, za postizanje ciljeva istraživanja je korišten t- test za nezavisne uzorke, hi-kvadrat test i korelacijska analiza.

REZULTATI

Kažnjavanje pojedinih kaznenih djela

Sudionici istraživanja smatraju da bi se država trebala suzdržati od formalne reakcije kod slijedećih ponašanja (poredano prema visini relativnih frekvencija): prekid neželjene trudnoće, udaranje homoseksualne osobe, konzumiranje heroina, krađa u vrijednosti do 400,00 kuna, pomaganje u samoubojstvu, krađa u vrijednosti do 2.000,00 kuna, udaranje djeteta tako da mu je potrebna liječnička pomoć te bračno silovanje. Dugotrajni zatvor ispitanici u najvećem broju slučajeva smatraju prikladnom društvenom reakcijom u slučaju silovanja, ozljeđivanja nekoga nožem ili vatrenim oružjem, udaranju djeteta toliko da mu je potrebna liječnička pomoć te bračnog silovanja. Rad za opće dobro kao jednu od tzv. alternativnih sankcija ispitanici u najvećem broju slučajeva smatraju prikladnom reakcijom u slučajevima konzumiranja heroina, krađe u vrijednosti do 2.000,00 i 400,00 kuna, a uvjetnu osudu u slučajevima udaranja odrasle osobe do te mjere da mora potražiti liječničku pomoć te pomaganja u samoubojstvu.

Tablica 2. Percepcija primjerene društvene reakcije za određena ponašanja/kaznena djela, deskriptivna statistika (postotci i medijan - C)

Ponašanja:	N	% odgovora za svaku kategoriju									C
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	
vožnja automobila pod utjecajem alkohola	140					63,6	11,4	10,7	13,6	0,7	5,00
krađa nečega u vrijednosti do 2.000,00 kn	141	0,7	3,5	22,7	2,1	12,8	22,0	14,9	21,3		6,00
provala u kuću/stan s namjerom da se nešto ukrade	141		0,7	4,3	0,7	3,5	5,7	13,5	70,2	1,4	8,00
tako udariti odraslu osobu da mora potražiti liječničku pomoć	141		3,5	2,1	1,4	20,6	10,6	20,6	41,1		7,00
krađa nečega u trgovini vrijednosti do 400,00 kn	141	1,4	11,3	31,9	1,4	12,8	21,3	11,3	7,8	0,7	5,00
konzumiranje heroina	141	2,1	2,8			9,9	22,7	15,6	41,1	5,7	7,00
silovanje	141								29,1	70,9	9,00
pomaganje nekome da počinj samoubojstvo	141	1,4	2,1		1,4	0,7	4,3	20,6	61,0	8,5	8,00
nasilno otimanje ručne torbice	141		2,1	1,4		13,5	15,6	9,9	56,7	0,7	8,00
krađa automobila	141			1,4		2,8	2,1	3,5	86,5	3,5	8,00
ozljeđivanje nekoga nožem ili vatrenim oružjem	141					1,4		1,4	62,4	34,8	8,00
udaranje vlastitog djeteta toliko da mu je potrebna liječnička pomoć	141	0,7	1,4	0,7		2,1	1,4	17,0	61,7	14,9	8,00
udaranje homoseksualne osobe (zbog njene seksualne orijentacije) tako da joj je potrebna liječnička pomoć	141	5,0		1,4	1,4	10,6	6,4	17,7	53,2	4,3	8,00
prisiljavanje supruge na spolni odnos (bračno silovanje)	141	0,7	4,3		4,3	2,1	2,1	12,1	61,7	12,8	8,00
prekid neželjene trudnoće (abortus)	138	49,3	2,9	1,4		0,7	3,6	13,0	20,3	8,7	2,00

Legenda (kategorije):

1. država ne treba reagirati	6. rad za opće dobro
2. upozorenje s prijeljnom kazne	7. uvjetna kazna
3. počinitelj treba samo nadoknaditi štetu	8. zatvor
4. mirenje počinitelj – žrtva	9. dugotrajni zatvor
5. novčana kazna	

Za potrebe utvrđivanja razlika i korelacija, kategorije su rekodirane pa su u daljnjim analizama korištene slijedeće kategorije:

1. država ne treba reagirati (1) i upozorenje (2)
2. reparacija (3) i medijacija (4)
3. novčana kazna
4. alternativne sankcije (ROD i uvjetna osuda)
5. zatvor
6. dugotrajni zatvor

T-test za nezavisne uzorke pokazuje kako se studenti različitog **spola** razlikuju u stavovima o primjerenom kažnjavanju u svega tri od ukupno petnaest analiziranih ponašanja: udaranje vlastitog djeteta toliko da mu je potrebna liječnička pomoć, udaranje homoseksualne osobe (zbog njene seksualne orijentacije) tako da joj je potrebna liječnička pomoć i prisiljavanje supruge na spolni odnos (silovanje). Ženske sudionice znatno češće od muškaraca smatraju kako su za takva ponašanja primjerenije „teže“ sankcije.

Tablica 3. Spolne razlike u percepciji primjerene društvene reakcije za određena ponašanja/kaznena djela (aritmetičke sredine, standardne devijacije i rezultati t-testa)

	M		Ž		t-test
	M	SD	M	SD	
1. vožnja automobila pod utjecajem alkohola	3,52	,737	3,50	,811	,131 p>,05
2. krađa nečega u vrijednosti do 2.000,00 kn	3,45	1,148	3,49	1,346	-,150 p>,05
3. provala u kuću/stan s namjerom da se nešto ukrade	4,57	,868	4,59	,832	-,166 p>,05
4. tako udariti odraslu osobu da mora potražiti liječničku pomoć	3,97	1,028	4,19	1,050	-1,094 p>,05
5. krađa nečega u trgovini vrijednosti do 400,00 kn	2,92	1,196	2,89	1,390	,130 p>,05
6. konzumiranje heroina	4,22	1,123	4,43	,835	-1,045 p>,05
7. silovanje	5,72	,451	5,68	,475	,520 p>,05
8. pomaganje nekome da počini samoubojstvo	4,63	,935	4,65	1,060	-,076 p>,05

	M		Ž		t-test
	M	SD	M	SD	
9. nasilno otimanje ručne torbice	4,38	,917	4,27	,962	,643 p>,05
10. krađa automobila	4,88	,586	4,89	,516	-,155 p>,05
11. ozljeđivanje nekoga nožem ili vatrenim oružjem	5,27	,595	5,41	,498	-1,245 p>,05
12. udaranje vlastitog djeteta toliko da mu je potrebna liječnička pomoć	4,74	,985	5,03	,499	-2,261 p<,03
13. udaranje homoseksualne osobe (zbog njene seksualne orijentacije) tako da joj je potrebna liječnička pomoć	4,16	1,183	4,70	,878	-2,912 p<,01
14. prisiljavanje supruge na spolni odnos (bračno silovanje)	4,49	1,262	4,97	,833	-2,615 p<,03
15. prekid neželjene trudnoće (abortus)	2,84	1,989	2,58	1,888	,683 p>,05

U svrhu utvrđivanja povezanosti između percepcije primjerene društvene reakcije na određena ponašanja/kaznena djela i dobi ispitanika, napravljena je korelacijska analiza čiji rezultati (Tablica 4) ukazuju na postojanje statistički značajne povezanosti dobi sa percepcijom primjerene društvene reakcije u odnosu na slijedeća ponašanja/kaznena djela: vožnja automobila u alkoholiziranom stanju, krađa u vrijednosti do 400,00 ili 2.000,00 kuna, konzumiranje heroina, silovanje, nasilno otimanje ručne torbice, ozljeđivanje nekoga nožem ili vatrenim oružjem, udaranje vlastitog djeteta toliko da mu je potrebna liječnička pomoć te prekid neželjene trudnoće (abortus). Kod gotovo svih varijabli kod kojih je utvrđena statistički značajna korelacija, smjer korelacije upućuje na negativnu povezanost što znači da stariji ispitanici primjerenim društvenim odgovorom smatraju blaže oblike društvene reakcije. Jedino je kod varijable „nasilno oduzimanje ručne torbice“ utvrđena pozitivna korelacija koja govori o tome kako stariji ispitanici primjerenijom smatraju teže oblike društvene reakcije. Treba, međutim, primijetiti kako se u većini slučajeva radi o prilično niskim koeficijentima korelacija.

Tablica 4. *Povezanost između percepcije primjerene društvene reakcije na određena ponašanja/kaznena djela i dobi ispitanika- koeficijent korelacije (Spearmanov koeficijent korelacije - rho)*

	rho
vožnja automobila pod utjecajem alkohola	-,225**
krađa nečega u vrijednosti do 2.000,00 kuna	-,210*
provala u kuću / stan s namjerom da se nešto ukrade	-,123
tako udariti odraslu osobu da mora potražiti liječničku pomoć	-,039
krađa nečega u trgovini u vrijednosti do 400,00 kuna	-,132
konzumiranje heroina	-,233**
silovanje	-,281**
pomaganje nekome da počini samoubojstvo	-,053
nasilno otimanje ručne torbice	,229**

	rho
krađa automobila	-,153
ozljeđivanje nekoga nožem ili vatrenim oružjem	-,210*
udaranje vlastitog djeteta toliko da mu je potrebna liječnička pomoć	-,179*
udaranje homoseksualne osobe (zbog njene seksualne orijentacije) tako da joj je potrebna liječnička pomoć	,058
prisiljavanje supruge na spolni odnos (bračno silovanje)	-,078
prekid neželjene trudnoće (abortus)	-,235**

* $p < 0,05$ ** $p < 0,01$

Korelacijska analiza provedena u svrhu provjere postojanja povezanosti između percepcije primjerene društvene reakcije na određena ponašanja/kaznena djela i političke orijentacije ispitanika pokazuje postojanje statistički značajne povezanosti u svega jednoj varijabli - krađa automobila (Tablica 5). Smjer koeficijenta korelacije ukazuje na to kako konzervativniji ispitanici za krađu automobila primjerenim smatraju teže oblike društvene reakcije.

Tablica 5. Povezanost između percepcije primjerene društvene reakcije na određena ponašanja/kaznena djela i političke orijentacije ispitanika - koeficijent korelacije (Spearmanov koeficijent korelacije - rho)

	rho
vožnja automobila pod utjecajem alkohola	-,071
krađa nečega u vrijednosti do 2.000,00 kuna	,046
provala u kuću/stan s namjerom da se nešto ukrade	,121
tako udariti odraslu osobu da mora potražiti liječničku pomoć	-,003
krađa nečega u trgovini u vrijednosti do 400,00 kuna	,088
konzumiranje heroina	,051
silovanje	,003
pomaganje nekome da počini samoubojstvo	,131
nasilno otimanje ručne torbice	,070
krađa automobila	,282**
ozljeđivanje nekoga nožem ili vatrenim oružjem	,138
udaranje vlastitog djeteta toliko da mu je potrebna liječnička pomoć	,137
udaranje homoseksualne osobe (zbog njene seksualne orijentacije) tako da joj je potrebna liječnička pomoć	-,023
prisiljavanje supruge na spolni odnos (bračno silovanje)	-,143
prekid neželjene trudnoće (abortus)	,051

* $p < 0,05$ ** $p < 0,01$

Korelacijska analiza provedena u svrhu provjere postojanja povezanosti između percepcije primjerene društvene reakcije na određena ponašanja/kaznena djela i važnosti religije ispitanicima pokazala je postojanje statistički značajne povezanosti u pet od ukupno petnaest analiziranih varijabli (Tablica 6). Smjer koeficijentata upućuje na to da ispitanici kojima religija ima veću ulogu u životu znatno češće od onih kojima religija nema veliku ulogu u životu strože oblike društvene reakcije smatraju primjerenima u slučaju slijedećih ponašanja/kaznenih djela:

konzumiranje heroina, silovanje, pomaganje u samoubojstvu, ozljeđivanje nekoga nožem ili vatrenim oružjem i prekid neželjene trudnoće (abortus).

Tablica 6. *Povezanost između percepcije primjerene društvene reakcije na određena ponašanja/kaznena djela i važnosti religije ispitanicima- koeficijent korelacije (Spearmanov koeficijent korelacije - rho)*

	r	rho
vožnja automobila pod utjecajem alkohola	,000	,000
krađa nečega u vrijednosti do 2.000,00 kuna	,004	,022
provala u kuću/stan s namjerom da se nešto ukrade	,009	,035
tako udariti odraslu osobu da mora potražiti liječničku pomoć	,062	,052
krađa nečega u trgovini u vrijednosti do 400,00 kuna	,167*	,157
konzumiranje heroina	,255**	,253**
silovanje	,179*	,189*
pomaganje nekome da počini samoubojstvo	,258**	,240**
nasilno otimanje ručne torbice	-,074	-,032
krađa automobila	,119	,190*
ozljeđivanje nekoga nožem ili vatrenim oružjem	,169*	,194*
udaranje vlastitog djeteta toliko da mu je potrebna liječnička pomoć	,061	,079
udaranje homoseksualne osobe (zbog njene seksualne orijentacije) tako da joj je potrebna liječnička pomoć	,085	,073
prisiljavanje supruge na spolni odnos (bračno silovanje)	-,004	-,013
prekid neželjene trudnoće (abortus)	,188*	,171*

*p<0,05 **p<0,01

Stav prema smrtnoj kazni

Stav prema smrtnoj kazni je druga korištena mjera punitivnosti u ovom istraživanju. Ispitanicima je najprije postavljeno generalno pitanje o podržavanju smrtne kazne. Dobiveni podaci pokazuju kako polovica ispitanika (50,4%) podržava smrtnu kaznu.

Osim generalnog pitanja o podržavanju smrtne kazne, ispitanicima je postavljeno dodatno pitanje o tome podržavaju li smrtnu kaznu za određena kaznena djela. Iz Tablice 7 je razvidno kako postoji najveća podrška smrtne kazne za kaznena djela ubojstva, terorizma i silovanja.

Tablica 7. *Kaznena djela za koja ispitanici podržavaju smrtnu kaznu- postotci*

	N	% da
Ubojstvo	141	45,4
Silovanje	141	30,5
podmetanje požara	141	1,4
veleizdaja	141	13,5
Otmica	141	5,0
Terorizam	141	36,9
organizirana trgovina drogom	141	12,1

Kao i u prvoj mjeri punitivnosti, napravljena je analiza podržavanja smrtne kazne u odnosu na spol, dob, političku orijentaciju i važnost religije ispitanicima. U svrhu provjere postojanja razlika u odnosu na spol ispitanika, napravljen je hi-kvadrat test kojim nije utvrđeno postojanje razlika u podržavanju smrtne kazne između muških i ženskih ispitanika ($\chi^2=0,020$; $p>0,05$).

U odnosu na podržavanje smrtne kazne za ubojstvo, silovanje i terorizam također nisu utvrđene razlike između muškaraca i žena.

U svrhu provjere razlika ispitanika koji podržavaju smrtnu kaznu obzirom na njihovu dob, napravljen je t-test čiji rezultati govore o nepostojanju statistički značajnih razlika među ispitanicima ($t=-1,706$; $p>0,05$).

Za utvrđivanje razlika u podržavanju smrtne kazne s obzirom na političku orijentaciju ($\chi^2=5,12$; $p>0,05$) i važnost religije ($\chi^2=4,78$; $p>0,05$), napravljen je hi-kvadrat test čiji rezultati ukazuju na nepostojanje statistički značajnih razlika u analiziranim obilježjima.

Kod analize podržavanja smrtne kazne za tri kaznena djela za koja je iskazana najveća podrška (ubojstvo, silovanje i terorizam) utvrđena je statistički značajna razlika jedino u podržavanju silovanja u odnosu na dob ispitanika – mlađi ispitanici više podržavaju smrtnu kaznu za silovanje od starijih ispitanika ($t=2,354$; $p<0,03$).

Primjerenost poštožavanja kaznenih sankcija

Kao posljednja mjera punitivnosti analizirano je mišljenje ispitanika o primjerenosti i učinkovitosti postrožavanja kaznenih sankcija kao sredstva za sprječavanje kriminaliteta. Iz deskriptivne statistike (Tablica 8) je razvidno kako se ispitanici uglavnom slažu s ponuđenom tvrdnjom.

Tablica 8. *Primjerenost i učinkovitost postrožavanja kaznenih sankcija kao sredstva za sprječavanje kriminaliteta (postotci, aritmetička sredina i standardna devijacija)*

	%	M	SD
1. u potpunosti se slažem	22,1	2,24	1,01
2. uglavnom se slažem	50,0		
3. neodlučan/na sam	10,7		
4. uglavnom se ne slažem	15,7		
5. u potpunosti se ne slažem	1,4		

U svrhu provjere postojanja razlika u podržavanju postrožavanja kaznenih sankcija između ispitanika različitog spola, napravljen je t-test čiji rezultati ne ukazuju na postojanje statistički značajnih razlika ($t=-,049$; $p>0,05$).

Korelacijska analiza provedena u svrhu provjere povezanosti podržavanja postrožavanja kaznenih sankcija i dobi ispitanika nije pokazala postojanje statistički značajne veze ($r=,128$; $p>0,05$). Nije pronađena statistički značajna povezanost ni između podržavanja postrožavanja kaznenih sankcija i političke orijentacije ispitanika ($r=-,053$; $p>0,05$) te važnosti religije u životu ispitanika ($r=,002$; $p>0,05$).

DISKUSIJA I ZAKLJUČAK

Cilj ovog rada odnosio se na utvrđivanje razine punitivnosti studenata Visoke policijske škole mjerene trima mjerama, sociodemografskih korelata punitivnosti i razlika u rezultatima s obzirom na različite korištene mjere.

Kao **prva mjera punitivnosti** korištena je percepcija primjerene društvene reakcije u odnosu na određeni broj ponašanja/kaznenih djela. Najniži stupanj punitivnosti (država ne treba reagirati) ispitanici izražavaju za prekid neželjene trudnoće, dok najveći stupanj punitivnosti (kazna dugotrajnog zatvora) izražavaju za silovanje. Skoro polovica ispitanika smatra kako država ne bi trebala reagirati (u smislu sankcije) u slučaju prekida neželjene trudnoće, dok čak 20,3 % ispitanika smatra kako bi primjerena društvena reakcija u tom slučaju bio zatvor. Podrška mogućnosti legalnog obavljanja prekida trudnoće je predmet brojnih rasprava, posebice u tradicionalnim društvima jer se radi o etičkom pitanju prava na život. Stavovi prema pobačaju se također operacionaliziraju na različite načine što ograničava mogućnost jasne usporedbe rezultata različitih istraživanja. Tako se, primjerice, rezultati ispitanika ovog istraživanja mogu samo djelomično uspoređivati s rezultatima Europskog istraživanja vrijednosti iz 2005. godine u kojem se rezultati odgovora na pitanje „Ako žena ne želi dijete, treba imati mogućnost izbora“ kreću od 23 % podrške u Poljskoj do 66 % podrške u Češkoj. U Svjetskom istraživanju vrijednosti se pitanje prekida neželjene trudnoće (abortusa) operacionalizira mišljenjem o opravdanosti prekida neželjene trudnoće (abortusa) na skali odgovora od 1 (nikada) do 10 (uvijek). Srednje vrijednosti rezultata za određeni broj odabranih zemalja pokazuju kako postoji široki raspon koji se kreće od 2.5 u Poljskoj do 7.8 u Švedskoj.

Velika podrška strogo kažnjavanja za silovanje se također može sagledavati iz konteksta tradicionalnog hrvatskog društva u kojem zaštita seksualnog integriteta žena ima osobitu vrijednost.

U ovoj mjeri punitivnosti su pronađene razlike između ispitanika u odnosu na spol koje govore o većoj punitivnosti žena kod nasilja prema djeci, homoseksualnim osobama i ženama u braku (bračno silovanje). Interesantno je da nema statistički značajne razlike u odnosu na silovanje, već samo u slučaju specifičnog oblika silovanja. Kada se pogledaju varijable u kojima je utvrđena statistički značajna razlika, može se primijetiti da se u svim varijablama radi o određenim „ranjivim“ skupinama što ide u prilog razmišljanju Gilligan (1982) prema kojoj socijalizacija ima drugačiji učinak na percepciju pravde za muškarce i žene. Kod žena je u tom smislu svojstvenija briga za drugoga (tzv. etika brige/skrbi), dok je kod muškaraca učestalija fokusiranost na razlikovanje dobrog od lošeg (tzv. etika pravde).

Interesantno je da nisu utvrđene razlike u odnosu na prekid neželjene trudnoće (abortus). Nikolić Ristanović i sur. (2008) u uzorku beogradskih studenata Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju te Kury i sur. (2009) u uzorku slovenskih policijskih službenika, su uz korištenje gotovo istog pitanja dobili razlike koje govore o manjoj punitivnosti žena u odnosu na prekid neželjene trudnoće (abortus).

Kod dobi je utvrđeno postojanje statistički značajne negativne povezanosti s punitivnošću kod sedam analiziranih ponašanja, dok je pozitivna povezanost pronađena u svega jednoj varijabli. Rezultati ovog istraživanja idu u prilog manjem broju istraživanja u kojima se pronalazi veća punitivnost mlađih ispitanika (Serrano-Maillo i Kury, 2008). Mlađa dob u analiziranom uzorku je uglavnom povezana i s manjim radnim iskustvom (i mogućom većom rigidnošću zbog nesigurnosti zbog manjeg iskustva) pa bi to moglo biti jedno od objašnjenja dobivenih rezultata.

U odnosu na političku orijentaciju je utvrđena značajno veća punitivnost konzervativnijih ispitanika u odnosu na krađu automobila, što možda može odražavati veće vrijednost imovine, tj. vlasništva u ovoj skupini ispitanika.

Statistički značajna povezanost je utvrđena i između značaja religije i punitivnosti, što je sukladno rezultatima drugih istraživanja (Hirtenlehren, 2008; Kutateladze i Crossman, 2009; O'Connor Shelly i sur., 2011).

Kao **druga mjera punitivnosti** korišteno je podržavanje smrtne kazne kao dihotomne varijable. Polovica ispitanika podržava smrtnu kaznu što je više od podatka koji navode Kovčo Vukadin i Vukosav (2011) za uzorak hrvatskih studenata prava, rehabilitacije, socijalne pedagogije i Visoke policijske škole (38 % podržava smrtnu kaznu) i podatka koji za njemačke građane navode Kury i Obergfell – Fuchs (2008) (30-40 % građana podržava smrtnu kaznu), a manje od podataka koje navode Nikolić Ristanović i sur. (2008) za uzorak beogradskih studenata Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju (62% podržava smrtnu kaznu), Jiang i sur. (2007) za uzorak američkih (60 % podrške) i kineskih (70 %) studenata, Krajewski (2009) za građane Poljske (63 % podrške), te Kury i sur. (2009) za uzorak slovenskih policijskih službenika (72 % podrške).

Interesantno je da u ovoj mjeri punitivnosti nisu utvrđene razlike odnosno povezanost punitivnosti sa spolom, dobi, političkom orijentacijom i značaju religije u životu ispitanika. Naime, spol se smatra najkonzistentnijim prediktorom podržavanja smrtne kazne (Lambert i sur., 2016) i to tako da muškarci više podržavaju smrtnu kaznu od žena. No, rezultati istraživanja i nisu tako jednoznačni, Tako primjerice Lambert i sur. (2016) u analizi rodni razlika u podržavanju smrtne kazne i razlikama između japanskih i američkih studenata nalaze uobičajenu prediktivnu vrijednost spola u podržavanju smrtne kazne, no u uzorku japanskih studenata nalaze značajnost, ali u drugom smjeru. Američki studenti znatno češće od studentica podržavaju smrtnu kaznu, dok je kod japanskih studenata upravo obrnuto – studentice više podržavaju smrtnu kaznu od studenata. Također, Lambert i sur. (2014) nalaze prediktivnu vrijednost spola u američkom uzorku, no ne nalaze ju u uzorku studenata iz Bangladeša, Kine i Nigerije. Takve rezultate objašnjavaju drugačijom socijalizacijom, ženskom društvenom neovisnošću (kod američkih studentica) i većom ekonomskom kontrolom nad vlastitim životom, dok nepostojanje razlika kod studenata iz drugih analiziranih zemalja objašnjavaju obiteljskom kontrolom, patrijarhalnom kulturom, kolektivnim pritiskom i manjom ekonomskom neovisnošću žena. U analiziranom uzorku bi se nepostojanje razlika, kako za spol, tako i za ostala analizirana obilježja eventualno mogla objasniti policijskom kulturom, tj. svojevrsnim utjecajem konteksta zaposlenja u Ministarstvu unutarnjih poslova Republike Hrvatske i (u odnosu na spol) činjenicom nastojanja žena u policijskoj profesiji da budu „što sličnije“ muškim kolegama obzirom da se radi o dominantno „muškoj profesiji“.

Kao **treća mjera punitivnosti** korišteno je mišljenje ispitanika o primjerenosti i učinkovitosti postrožavanja kaznenih sankcija kao sredstva za sprječavanje kriminaliteta. Rezultati pokazuju kako se ispitanici uglavnom slažu s tvrdnjom da je postrožavanje kaznenih sankcija primjereno i učinkovito sredstvo za sprječavanje kriminaliteta pa možemo reći kako ovi podaci svjedoče o priličnoj punitivnosti ispitanika. Ovaj rezultat se možda može objasniti primarno represivnom funkcije policije. Ni u ovoj mjeri punitivnosti nisu pronađene razlike ili povezanost između punitivnosti i spola, dobi, političke orijentacije i značaja religije u životu ispitanika. Kao moguće objašnjenje nepostojanja razlika u ovoj mjeri punitivnosti možemo ponoviti mogući homogenizirajući utjecaj institucije zaposlenja.

Zaključno se može reći kako studenti Visoke policijske škole pokazuju različitu punitivnost, ovisno o tome koju mjeru punitivnosti koristimo. U smislu analiziranih korelata punitivnosti, utvrđene su određene razlike samo u mjerenju punitivnosti u odnosu na konkretna ponašanja što je sukladno određenom broju istraživanja, a nije sukladno drugom broju istraživanja. U svakom slučaju – postojanju značajnosti, jednom ili drugom smjeru povezanosti ili razlika, te nepostojanju razlika, u literaturi postoji uvijek određeni broj istraživanja kojem su sukladni dobiveni rezultati. To može govoriti o velikoj varijabilnosti predmeta mjerenja ili (što je, čini nam se, vjerojatnije) o nejasnosti (ili prerobusnog definiranja) samog predmeta mjerenja (punitivnosti).

Na kraju, treba se osvrnuti i na ograničenja ovog istraživanja. Prvo ograničenje odnosi se na mogućnost generalizacije rezultata. Studente Visoke policijske škole ne možemo smatrati reprezentativnim za studentsku populaciju u Hrvatskoj (jer se studenti Visoke policijske škole u mnogim obilježjima razlikuju od opće studentske populacije), a niti u potpunosti i za policijske službenike (obzirom da policijski službenici mogu pohađati i studentske programe izvan Visoke policijske škole). Drugo ograničenje odnosi se na mogućnost davanja socijalno poželjnih odgovora (tj. onoga što ispitanici smatraju poželjnim odgovorima) što nije rijetkost u istraživanju stavova, a što nije provjeravano dodatnim skalama. Treće ograničenje odnosi se na veličinu kompletnog upitnika – upitnik nije primarno zamišljen samo za mjerenje punitivnosti, već i ostalih konstrukata – stavova prema homoseksualnim osobama, atribuiranju uzročnosti kriminala, povjerenju u tijela kaznenopravnog sustava te viktimizaciji, a redosljed skupina pitanja nije rotiran. Obzirom na navedena ograničenja, u budućim istraživanjima bi vrijedilo koristiti neke od razvijenih skala za mjerenje različitih dimenzija punitivnosti i koristiti istovrsne uzorke ispitanika kako bi se poboljšala mogućnost usporedbe rezultata istraživanja.

Uspirkos navedenim ograničenjima, ovo istraživanje daje doprinos razumijevanju punitivnosti kao konstrukta u smislu postavljanja dodatnih pitanja o opravdanosti shvaćanja punitivnosti kao konstrukta u situaciji ne postojanja jasne definicije što rezultira time da možemo zaključiti da postoji toliko definicija i shvaćanja konstrukta koliko postoji i autora koji su se bavili konstruktom. Ako postoji interes da se stavovi građana ili određenih specifičnih populacija o određenim generalnim ili specifičnim pitanjima u odnosu na kažnjavanje ili na sprječavanje kriminaliteta u društvu nazivaju konstruktom, onda bi doista bilo važno postići konsenzus oko razumijevanja pojma i razvoja instrumenata za njegovo mjerenje. U suprotnom, generalizacije rezultata istraživanja i mogućnost usporedbe rezultata ostaju dosta otežane.

LITERATURA

- Adriaenssen, A., Aertsen, I. (2015). Punitive attitudes: towards an operationalization to measure individual punitivity in a multidimensional way. *European Journal of Criminology*, 12(1), 92-112.
- Balgač, I. (2014). *Izveštje o provedenom istraživanju o samoprocjeni rodne osjetljivosti policijske prakse*. Zagreb: MUP RH.
- Chen, G., Einat, T. (2015a). The relationship between criminology studies and punitive attitudes. *European Journal of Criminology*, 12(2), 169-187.
- Chen, G., Einat, T. (2015b). To punish or not to punish – that is the question: attitudes of criminology and criminal justice students in Israel toward punishment. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 1-21. DOI: 10.1177/0306624X15595061.
- Cohn, S.F., Barkan, S.E., Halteman, W.A. (1991). Punitive attitudes toward criminals: racial consensus or racial conflict. *Social Problems*, 38(2), 287-296.
- Courtright, K.E., Mackey, D.A. (2004). Job desirability among criminal justice majors: exploring relationships between personal characteristics and occupational attractiveness. *Journal of Criminal Justice Education*, 15(2), 311-326.
- Falco, D.L., Martin, J.S. (2012). Examining punitiveness: assessing views toward the punishment of offenders among criminology and non-criminology students. *Journal of Criminal Justice Education*, 23(2), 205-232.
- Gilligan, C. (1982). In a different voice: psychological theory and women's development. Cambridge, MA: *Harvard University Press*.
- Hirtenlehner, H. (2008). Which sentencing goals do victims of crime in Austria support? Impressions from an urban victim cohort. In: Kury, H. (ed.) *Fear of crime – punitivity. New development in theory and research*. Bochum: Universitätsverlag Brockmeyer, 425-446.
- Jiang, S., Lambert, E.G., Wang, J. (2007). Capital punishment views in China and the United States: a preliminary study among college students. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 51, 84-97.
- King, A., Maruna, S. (2009). Is a conservative just a liberal who has been mugged? Exploring the origins of punitive views. *Punishment and Society*, 11(2), 147-169.
- Kovčo Vukadin, I., Vukosav, J. (2011). Students' attitudes towards risk, victimization and punishment in Croatia. In H. Kury & E. Shea (Eds.) *Crime and crime policy. Punitivity: International developments*, Vol. 2: Insecurity and Punitiveness Bochum: Universitaetverlag Dr. Brockmeyer, 379-399.
- Krajewski, K. (2009). Punitive attitudes in Poland – the development in the last years. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 15 (1-2), 103-120.
- Kugler, M.B., Funk, F., Braun, J., Gollwitzer, M., Kay, A.C., Darley, J.M. (2013). Differences in punitiveness across three cultures: a test of American exceptionalism in justice attitudes. *Criminology*, 103(4), 1071-1114.
- Kury, H., Kania, H., Obergfell-Fuchs, J. (2004). Worüber sprechen wir, wenn wir über Punitivität sprechen? Versuch einer Konzeptionellen und empirischen Begriffsbestimmung. *Kriminologisches Journal*, 36, 51-88.

- Kury, H., Meško, G., Mitar, M., Fields, C. (2009). Slovenian police officers' attitudes towards contemporary security threats and punishment. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 32(3), 415-430.
- Kury, H., Obergfell-Fuchs, J. (2008). Methodological problems in measuring attitudes to punishment (punitivity). In: Kury, H. (ed.) *Fear of crime – punitivity. New development in theory and research*. Bochum: Universitätsverlag Brockmeyer, 277-302.
- Kury, H., Obergfell-Fuchs, J. (2008b). Measuring the fear of crime. How valid are the results? In: Kury, H. (ed.) *Fear of crime – punitivity. New developments in theory and research*. Bochum: Universitätsverlag Brockmeyer, 53-84.
- Kutateladze, B., Crossman, A.M. (2009). An exploratory analysis of gender differences in punitiveness in two countries. *International Criminal Justice Review*, 19, 322-343.
- Lambert, E., Jiang, S., Elechi, O., Khondaker, M., Baker, D., Jin, W. (2014). A preliminary study of gender differences in death penalty views of college students from Bangladesh, China, Nigeria, and the United States. *Journal of Ethnicity in Criminal Justice*, 12, 44-68.
- Lambert, E.G., Jiang, S., Williamson, L.C., Elechi, O.O., Khondaker, M.I., Baker, D.N., Saito, T. (2016). Gender and capital punishment views among Japanese and U.S. College students. *International Criminal Justice Review*, 26(4), 337-358.
- Maruna, S. King, A. (2009). Once a criminal, always a criminal? „Redeemability“ and the psychology of punitive public attitudes. *European Journal of Criminal Policy and Research*, 15, 7-24.
- Nicholls, C., Mitchell, M., Simpson, I., Webster, S., Hester, M. (2012). *Attitudes to sentencing sexual offences. Sentencing Council Research Series 01/12. UK Sentencing Council*. Dostupno na https://www.sentencingcouncil.org.uk/wp-content/uploads/Attitudes_to_Sentencing_Sexual_Offences_web1.pdf, preuzeto 10.09.2017.
- Nikolić-Ristanović, V., Dimitrijević, J., Stevković, Lj. (2008). Feelings of insecurity, victimization experience, and students' attitudes toward punishment. In: Kury, H. (ed.) *Fear of crime – punitivity. New development in theory and research*. Bochum: Universitätsverlag Brockmeyer, 375-378.
- O'Connor Shelley, T., Waid, C.A., Dobbs, R.R. (2011). The influence of criminal justice major on punitive attitudes. *Journal of Criminal Justice Education*, 22(4), 526-545.
- Serrano-Maillo, A., Kury, H. (2008). Insecurity feelings and punitivity: relationship in a national sample of adolescents and young adults in Spain. In: Kury, H. (ed.) *Fear of crime – punitivity. New development in theory and research*. Bochum: Universitätsverlag Brockmeyer, 321-348.
- Tajalli, H., De Soto, W., Dozier, A. (2013). Determinants of punitive attitudes of college students toward criminal offenders. *Journal of Criminal Justice Education*, 24(3), 339-356.
- Tsoudis, O. (2000). Does majoring in criminal justice affect perception of criminal justice? *Journal of Criminal Justice Education*, 11(2), 225-236.

PUNITIVITY AMONG POLICE COLLEGE STUDENTS

Original Scientific Paper

Abstract

Reason for writing and research problem(s): Punitivity is a concept that has been explored within criminology over the last few decades. Given the insufficient theoretical clarity, punitivity is mainly perceived as the tendency of preferring retributive sanctions in the crime policy. Researches of the punitivity are mainly conducted with general and student population. Studies conducted among students often reveal differences between criminal justice students and other students in a way that criminal justice students are more punitive. Small number of studies explore punitiveness of the criminal justice students alone and the idea of this paper is to fill that gap.

Aims of the paper (scientific and/ or social): Aim of this paper is to get an insight into the punitiveness of Police College students in Zagreb (police officers) as criminal justice students and to test differences regarding their gender, age, political orientation and an importance of the religion.

Methodology/ Design: Students filled out the questionnaire during their classes in academic year 2014/15 (N=141). We used three measures of punitivity: (1) attitude about appropriate sanction for several criminal offences, (2) attitude toward death penalty and (3) support of the harsher sanctions as effective crime prevention measures.

Research/ Paper limitation: Limitation of this research refers to possible generalization of results.

Results/ General Conclusion: For the first measure of the punitivity, we found gender differences in 3 out of 15 items. Correlations of the harsher sanctions with the participants' age were found in 8 items, with political orientation in 2 items and with the importance of the religion in 6 items. Half of the participants support death penalty. We found no differences regarding their gender, age, political orientation and the importance of the religion. Half of the participants mostly agree with the idea that harsher sentences are appropriate and effective measure for crime prevention. We found no differences regarding their gender, age, political orientation and the importance of the religion

Research/ Paper Validity: Results demonstrate differences in certain measures of punitivity. Paper contribute to the existing discussion about operationalization of punitivity.

Key words: punitivity, gender, age, political orientation, religion, students, police

Podaci o autorima

Irma Kovčo Vukadin, redovita profesorica u trajnom zvanja na Odsjeku za kriminologiju Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Nositeljica je i izvoditeljica slijedećih predmeta: Socijalna patologija, Penologija II, Mediji i kriminalitet, Trgovanje ljudima (ERF) i Primijenjena viktinologija (Visoka policijskoj školi). Znanstvena područja interesa su joj kriminologija, penologija i viktinologija. Objavila je brojne znanstvene radove u navedenim područjima.

E-mail: irmakv@yahoo.com

Mirjana Kondor-Langer, diplomirala je na Visokoj policijskoj školi u Zagrebu, a potom je doktorirala na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Zaposlena je u Ministarstvu unutarnjih poslova Republike Hrvatske, a nakon višegodišnjeg rada na istraživanju složenih kaznenih djela imovinskih i krvnih delikata, za čiju razriješenost je višestruko nagrađivana, prelazi na Visoku policijsku školu u Zagrebu gdje u svojstvu višeg predavača sudjeluje u izvođenju nastave na više predmeta. Autorica je i koautorica više znanstvenih i stručnih radova te je članica Međunarodnog kriminalističkog udruženja i Hrvatske udruge za europsko kazneno pravo.

E-mail: mklanger@fkz.hr

Vladimira Žakman-Ban, redovita profesorica na Odsjeku za kriminologiju Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Nositeljica je i izvoditeljica više predmeta iz područja penologije (Penologija I, Kazneno izvršno pravo i penologija, Etička motrišta u penologiji). Penologija je primarno područje njenog znanstvenog interesa u kojem je objavila brojne znanstvene radove.

E-mail: vladimira.zakman-ban@erf.hr